

Kurtubalı İbnü't-Tallâ' (öl. 497/1104) ve Akziyetü Resûlillâh Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme

A Review on The Cordoban Ibn Al-Tallâ' (D. 497/1104) And His Book Aqdiyat Rasûlillâh

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Betül ALTINTAŞ

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı

Assist. Prof., Erciyes University, Faculty of Theology, Department of Hâdîth, Kayseri, Türkiye.

betulaltintas@erciyes.edu.tr

 0000-0002-9814-5472

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article	
Geliş Tarihi / Received	Kabul Tarihi / Accepted	Yayın Tarihi / Published
27 Mayıs / May 2022	28 Temmuz / July 2022	15 Eylül / September 2022

Atıf Bilgisi / Cite as:

Altıntaş, Fatma Betül. "Kurtubalı İbnü't-Tallâ' (öl. 497/1104) ve Akziyetü Resûlillâh Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 9/2 (Eylül 2022), 834-859.

<http://doi.org/1051702/esoguifd.1122290>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology Bütün hakları saklıdır. / All right reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esoguifd>

CC BY-NC 4.0 This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial License

Etik Beyanı / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu, yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği ve bu araştırmanın desteklenmesi için herhangi bir dış fon almadıkları yazar tarafından beyan olunur / It is declared by the author that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study; that all the sources used have been properly cited; that no external funding was received in support of the research.

Kurtubalı İbnü't-Tallâ' (öl. 497/1104) ve Akziyetü Resûlillâh Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme

Öz ► Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin yaptığı yargılamalar neticesinde verdiği hükümleri içeren rivâyetlerin toplandığı çalışmalar, Akziye kitapları olarak adlandırılabilir. Hz. Peygamber'in yargılamalarını ihtiva eden akziye türü eserlerin tümü, Endülüs'te ve Mâlikî müellifler tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışma, Endülüslü Mâlikî fakîh ve muhaddis İbnü't-Tallâ'nın (öl. 497/1104) Hz. Peygamber'in yargılamaları neticesinde verdiği hükümlerinin yer aldığı rivâyetleri bir araya getiren kitabının içerik ve atıflarından yola çıkarak değerlendirilmesini içermektedir. Hz. Peygamber'in kazâî hükümlerinin müstakil olarak derlendiği Akziyetü Resûlillâh ismiyle bilinen bu eser, akziye türü kitapların telif amacı, içerik ve işlevlerini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Eser, İbnü't-Tallâ'nın Kurtuba'da fetva verdiği dönemde bir nevi el kitabı işlevi görecektir şekilde kaleme alınmıştır. Kitap, hem fıkıh hem de hadis alanına dair incelikleri barındırması sebebiyle her iki ilim dalına da katkı sağlamaktadır. Akziyetü Resûlillâh, hadis ilimleri açısından ahkâm rivâyetlerini içeren çalışmalar içerisinde konumlandırılabilir. Fıkıh alanında ise *Akziyetü Resûlillâh*'ın nevâzil türüne kaynak teşkil eden eserlerden kabul edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Fıkıh, Endülüs, İbnü't-Tallâ', Akziyetü Resûlillâh.

A Review on The Cordoban Ibn Al-Tallâ' (d. 497/1104) And His Book Aqdiyat Rasûlillâh

Abstract ► This article is about the book of Andalusian Mâlikî jurist and muhaddith Ibn al-Tallâ' (d. 497/1104), which brings together the narrations including the judgments and sentences issued by the Prophet himself. Known as Aqdiyat Rasûlillâh, this work is the most well-known book, compiling the judgments of the Prophet. Aqdiyat Rasûlillâh is important in terms of indicating the purposes, content, and functions of Aqdiyat genre. The work was written as a kind of handbook during the period when Ibn al-Tallâ gave fatwa in Cordoba. The book contributes to both branches of fiqh and hadith, as it contains details about both. Aqdiyat Rasûlillâh can be positioned within hadith books that include only juristic narrations. On the other hand, Aqdiyat Rasûlillâh is one of the works that constitute a source for the nawâzil genre in Fiqh.

Keywords: Hadith, Fiqh, al-Andalus, Ibn al-Tallâ', *Aqdiyat Rasûlillâh*.

Giriş

Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Peygamber'in sünneti, İslam dininin iki temel kaynağıdır. Hz. Peygamber, Kur'ân-ı Kerîm'deki çeşitli ayetlerden de anlaşılacağı üzere şâri' olan Allah'ın iznine

tâbi ve onun kontrolünde bir teşrîf yetkisine sahiptir.¹ Sünnet'in kaynaklarından birini teşkil eden hadisler, Hz. Peygamber'in yetki ve görevlerinden kabul edilebilecek "hüküm koyma"nın izlerini taşır.²

Amelî hükümlerin kaynaklarından olan ve haram, helal, mekruh gibi şer'î bir hükmü veya hükümleri ihtiva eden hadislere *ahkâm hadisleri* denir.³ Ahkâma dair hadisler, müstakil çalışmalarda derlendiği gibi farklı türden rivâyetlerin bir araya getirildiği çalışmalarda da yer almıştır. Müstakil olarak ahkâm hadislerini içeren eserlerin telifinden önceki dönemlerde câmi, musannef ve sünen türü eserlerde ahkâmla ilgili hadisler yer alır. Bununla birlikte bu türlerin hepsi yalnızca ahkâm hadislerini içermezler. Müstakil olarak ahkâm hadislerinin derlendiği eserler ise *ahkâmu'l-hadis* kitaplarıdır. Sünen türünün daraltılmış şekli olarak kabul edilebilecek bu eserlerde, ibadet ve muâmelat ve ukûbâta dair hadisler bir araya toplanmıştır.⁴ Ahkâm hadislerinin toplandığı kitaplar genellikle tahâret konusu ile başlar, namaz, zekât, oruç, hac, alım-satım ve nikâh gibi bâblarla devam eder. Rivâyetler fikhî bâblara göre tasnif edilir. Sünen türü eserlerden farklı olarak senedlerin hafzedildiği bu tür eserlerde, bâb sayıları zaman içerisinde (genellikle artış yönünde) farklılık göstermiştir.⁵ Ahkâm hadislerinin zenginliğine bağlı olarak bu tür eserlerdeki başlıklar ve rivâyetler değişkenlik gösterebilir. Müellif bu hadisler arasında ilgisini çeken, yaşadığı zaman ve coğrafyayı ilgilendiren rivâyetleri tercih edip bir araya getirebilir.

Ahkâma dair müstakil olan ve olmayan bu çalışmalar dışında içerik itibarıyla Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin yargılamada bulunması neticesinde hüküm verdiği rivâyetlerin toplandığı çalışmalar, akziye kitapları olarak adlandırılabilir. Ahkâm hadislerini bir araya getiren türden farklı olarak *Akziyetü'r-Resûl*, *Akziyetü Resûlillâh* gibi başlıklarla yazılmış

¹ Bu konudaki tartışmalar için bk. Muhammed Süleyman el-Aşkar, *Efalu'r-Resûl ve Delâletuhâ ala'l-Ahkâmi's-Şer'iyye* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2003); Mustafa Sibâi, *es-Sünne ve mekânetuha fi't-teşrîf'l-İslâmî* (Dımaşk: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1978); Mustafa Harun Kıyık, "Hz. Peygamber'in Teşrîf Nitelikli Olmayan Fiillerinin Bağlayıcılık Açısından Değeri", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 6/2 (2019), 154-194; Abdulğani Abdulhâlık, *Hücciyetu's-Sünne* (Beyrut: Dâru'l-Vefa, 1993); Murat Şimşek, *İslam Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in Tasarrufları* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011); Hayreddin Karaman, "Bağlayıcılık Bakımından Rasûlullah'ın Davranışları", *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı* (İstanbul: İlmî Neşriyat, 1993), 97-120.

² Ahmet Akgündüz, "Hâkim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/183. Hz. Peygamber'in hüküm koyma yetkisiyle ilgili olarak bk. (Ahzâb 33/36), (Tevbe 9/29), (A'râf 7/157)

³ Ahmet Özel, "Ahkâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/550; Abdullah Aydın, *Hadis İstilahları Sözlüğü* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1987), 33.

⁴ Mehmet Görmez, "Fıkhu'l-Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/548.

⁵ Ayrıntılı bilgi ve ahkâm kitaplarında ele alınan konulara dair bk. Mustafa Öztoprak, "Ahkâm Hadis Kitaplarındaki Bölüm Başlıklarının Şekillenmesi ve Sebepleri", *Ekev Akademi Dergisi* 55 (2013), 91-93.

kitaplarda, bizzat Hz. Peygamber'in yargılama yaptığı ve neticesinde hüküm verdiği rivâyetler derlenir. Bu çalışmada, ahkâmü'l-hadîs kitapları içerisinde sadece Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin gerçekleştirdiği yargılamalar neticesinde verdiği hükümleri ihtiva etmeleri ile temayüz eden akziye türü kitapların hususiyetleri incelenecektir. Akziye türü eserler özelinde Endülüslü Mâlikî fakîh İbnü't-Tallâ' tarafından kaleme alınan *Akziyetü Resûlillâh* adlı kitap, içerik ve atıfları göz önünde bulundurularak yazılış amacı, yazıldığı dönemin şartları, metin özellikleri ve kendisinden sonraki dönemde yazılan eserlere etkisinin olup olmadığı açısından ele alınacaktır. *Akziyetü Resûlillâh*, türü, tarzı ve içeriği ile orijinal bir çalışma olmasına rağmen literatürde herhangi bir müstakil çalışmaya konu olmamıştır.

1. Akziye Türü Kitaplar

Rivayetlerde hüküm vermek anlamındaki “قضي” fiilinin⁶ Hz. Peygamber hakkında kullanılmasına dair birçok örnek görmek mümkündür.⁷ Benzer şekilde erken dönemlerden itibaren çeşitli metinlerde “Kazâ” veya “Akziye” kelimeleri Hz. Peygamber'e izafe edilir. Mesela rivâyetlerde kazânın Hz. Peygamber'e izafe edilmesinin hükmen merfû kapsamında kabul edilmesini mümkün kılacak biçimde “مِنْ قَضَاءِ رَسُولِ اللَّهِ” şeklinde ifadeler görülür.⁸ Bu ifadelerin geçtiği rivâyetler, özellikle Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-Kübrâ*'sında ve fıkıh metinleri üzerine yapılan tahrîc çalışmalarında yer almaktadır.⁹ Yine kazânın Hz. Peygamber'e izafe edildiği *Akziyetü'r-Resûl* ve *Akziyetü Resûlillâh* tamlamaları erken dönemlerde Hz. Ömer ile Şureyh el-Kâdî arasında geçen bir konuşmada görülür. Bu konuşmada hüküm verirken hangi kaynaklardan istifade edileceğine dair “Allah'ın kitabı, Hz. Peygamber'in hükümleri...” şeklinde devam eden sıralamada “أَفْضِيَّةَ رَسُولِ اللَّهِ” ve “قَضَاءِ رَسُولِ اللَّهِ” ifadeleri kullanılmaktadır.¹⁰

⁶ Ebû Nasr İsmail b. Hammad Cevherî, *es-Sihâh: Tâcü'l-Lüga ve Sihâhü'l-Arabiyye* (Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melayin, 1990), 6/2463; Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ İbn Fâris, *Mu'cemü mekâyisi'l-luğa* (Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1979), 5/99; Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed İbn Mükrim İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1993), 15/186.

⁷ Bazı örnekler için bk. Buhârî, “Ferâiz”, 30; Buhârî, “Sulh”, 6; Müslim, “Hibât”, 28; Müslim, “Akziye”, 20; Ebû Dâvûd, “Büyû", 90; İbn Mâce, “Ahkâm”, 13.

⁸ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned* (Beyrût: Müessesetü'r-Risale, 2001), 37/436; Ebu Abdullâh Hâkim, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn* (Beyrût: Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 1990), 4/378.

⁹ Ahmed b. Hüseyin Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ* (Beyrut: Dârü'l Kütübi'l İlmiyye, 2003), 5/533; 6/254; 255; 256; 258; 386; 8/10, 136; 10/225.

¹⁰ Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî Azîmâbâdî, *Avnu'l-Mabûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd* (Beyrût: Dârü'l- Kütübi'l- İlmiyye, 1415), 9/371.

Kazâ ile hüküm vermenin birebir aynı anlama gelip gelmediği hakkında çeşitli görüşler vardır. Kârâfî (öl. 684/1285), Hz. Peygamber'in tasarruflarını sınıflandırırken ikinci sırada "hüküm verme" şeklindeki bir kategoriye zikreder.¹¹ Kârâfî'nin taksimatında Hz. Peygamber'in kazâî nitelikli fiillerine işaret eden bu kısım, tam da akziye kitaplarında yer alan rivâyetlerle örtüşen kısımdır. Hz. Peygamber'in kazâlarının kapsamı hakkında diğer bir görüş Tâhir b. 'Âşûr'a (öl. 1973) aittir. O, Hz. Peygamber'den sâdır olan halleri ve onun sünnetini on iki kısma ayırdığı çalışmasında, kazâ durumunun Hz. Peygamber'in iki hasım arasında hüküm verirken ortaya çıktığını iddia etmektedir.¹² Bu açıdan akziye, Tâhir b. 'Âşûr'a göre iki taraflı hasımlıklarda sunulan bir çözümü içerir. Tâhir b. 'Âşûr, bu düşüncesini Hz. Peygamber'e yöneltilen "Aramızda hükmet!" taleplerine onun "Aranızda hükmedeceğim." şeklinde cevap vermesiyle desteklemektedir.¹³ 'Âşûr, Hind b. 'Utbe'nin eşi Ebû Süfyân hakkında cimri olması sebebiyle şikayetçi olduğu örneği dile getirir. Bu şikayet neticesinde Hz. Peygamber, Hind'e eşinin malından kendisine ve oğluna yetecek kadarını almasına müsaade eder. Bu rivâyet 'Âşûr'a göre iki taraf da hazır bulunmadığı için kazâ kapsamında kabul edilmez.¹⁴

Erken dönem hadis kaynaklarında Hz. Peygamber'in akziyesi ile ilgili başlıklar görmek mümkündür. Mâlik'in (öl. 179/795) *el-Muvatta'*nda, İbn Ebû Şeybe'nin (öl. 235/849) *el-Musannef*'inde,¹⁵ Müslim'in (öl. 261/875) *Sahîh*'inde ve Ebû Dâvûd'un (öl. 275/889) *Sünen*'inde de "akziye" başlıkları yer almaktadır.¹⁶ Bu başlıklar altında, yeminin davalıya ait oluşu, şahitlik, yemin ve şahit ile ve zâhire göre hüküm verme gibi yargılamaya dair durumlar ile hâkimlerin taşımaları/taşımamaları gereken vasıflar ve yargılamaya dair tutumlarıyla ilgili konulara yer verilmektedir.

Hz. Peygamber'in hükümlerini bir araya getiren kitaplara bakıldığı zaman, bu konudaki ilk örneğin İbn Ebû Şeybe'ye ait olduğu görülür. Zaten İbnü't-Tallâ' da çalışması içerisinde onun

¹¹ Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdîrahmân el-Mısrî Karâfî, *el-İhkâm fi temyizi'l-fetâvâ 'ani'l-ahkâm ve tasarrufâtî'l-kâdî ve'l-imâm* (Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1995), 108.

¹² Hz. Peygamber'in tasarruflarına dair bk. Murat Şimşek, "Tarihi Süreçteki Gelişimi Açısından Hz. Peygamber'in Tasarruflarının Tasnifi", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 15 (2010), 303-344.

¹³ Buhârî, "Ahkâm", 39; Ebû Dâvûd, *Sünen*, "Hudûd", 25.

¹⁴ Tâhir b. 'Âşûr, *Makâsıdu's-Şer'ati'l-İslamiye* (Katar: Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuuni'l-İslamiyye, 2004), 3/103.

¹⁵ Başlık "Kitâb-u Akziyeti Resûlullah Sallahu Aleyhi Ve sellem" şeklindedir. Ebû Bekir Abdullah el-Kûfî İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409), 7/6.

¹⁶ Ebü'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisaburi Müslim b. el-Haccâc, *Sahih*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi, 1956), 3/1336; Süleyman b. el-Eş'âs el-Ezdî es-Sicistânî Ebu Davud, *es-Sünen*, thk. Şuayb Arnavut (Beyrut: Dâru Risâleti'l-Âlemiyye, 2009), 5/425; Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'* (*Yahya b. Yahya el-Leysî rivayeti*) (Abu Dabi: Müessesetü Zâyed b. Sultan, 2004), 4/1040.

Hız. Peygamber'in hükümlerini toplayan bir kitabının olduğunu ve Hız. Peygamber'e ait az sayıda hüküm içerdiğini ifade etmektedir. İbn Ebû Şeybe'nin bu müstakil çalışması bugün elimizde mevcut değildir. İbnü't-Tallâ', İbn Ebû Şeybe'nin Hız. Peygamber'in hükümlerini veya hükmedilmesini emrettiği şeyleri bulduğuna ve bunların yüz civarında olduğuna dair sözünü aktarmaktadır.¹⁷

İbn Ebû Şeybe'den sonra, Hız. Peygamber'in kazâlarını bir araya getiren bir diğer isim Muhammed b. Esbağ b. el-Ferec Ebû Abdullah el-Mekkî (öl. 275/888) isimli Malikî bir âlimdir. Bu kişinin *Akziyetü'r-Resûl* adlı kitabına Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn*'inde¹⁸ yer vermekte ve Kehhâle de Bağdatlı İsmail Paşa'dan aktarımla bu esere kitabında değinmektedir.¹⁹ Bunlar dışında başka bir kaynakta bu eserden bahsedilmemektedir.

İsmi Akziye olan bir başka çalışma, İbnü't-Tallâ' ile yakın dönemlerde yaşamış olan Hanefî Zâhiruddin Ali b. Abdu'l-Azîz b. Abdurrezzâk el-Mergînânî (öl. 506/1112)²⁰ tarafından yazılmıştır.²¹ Hacı Halîfe, *Akziyeti'r-Resûl aleyhissalâtu vesselâm* (İsmail Paşa'ya göre *Kitâbu'l-Akziye*

¹⁷ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 126.

¹⁸ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifîn, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin ve Âsârü'l-musannifin* (İstanbul: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1951), 2/18.

¹⁹ Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin: Terâcimü muşannifi'l-kütübi'l-Arabiyye* (Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1993), 9, 64.

²⁰ Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin: Terâcimü muşannifi'l-kütübi'l-Arabiyye*, 2/459; Abdulkâdir Kureşî, *el-Cevâhirü'l-Muziyye fi tabakâti Hanefiyye* (Kâhire: Dâru'l-Hicr, 1993), 4/577.

²¹ Kuraşî, Ali b. Abdü'l-Azîz b. Abdurrezzâk'ın Kādîhan lakabıyla anılan Ebü'l-Mehâsin Fahrüddîn Hasen b. Mansûr b. Mahmûd el-Özkendî el-Fergânî'nin hocası olduğunu söylese de Leknevî bu bilginin yanlış olduğunu ve Kādîhan'a hocalık yapan kişinin bu zât değil onun oğlu Hasan olduğunu ifade etmektedir. Kureşî, *El Cevâhirü'l-Muziyye fi tabakâti Hanefiyye*, 4/435; Yusuf Ziya Kavakçı, *Karahanlılar Devrinde İslâm Hukukçuları* (Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1976), 70-71; Ebü'l-Hasenat Muhammed Abdülhay b. Muhammed Leknevi, *el-Fevaidü'l-behiyye fi teracimi'l-Hanefiyye; et-Ta'likatü's-seniyye ale'l-Fevaidi'l-behiyye*. (Kâhire : Matbaatü's-Saade, 1324), 121.

Zâhiruddin Ali b. Abdu'l-Azîz b. Abdurrezzâk el-Mergînânî, *Hulâşatü'l-fetâvâ* sahibi Tâhir b. Ahmed b. Abdurreşîd el-Buhârî'nin (öl. 542/1147) dedesidir. M. Esat Kılıçer, "Buhârî, Tâhir b. Ahmed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/376; Leknevi, *el-Fevaidü'l-behiyye fi teracimi'l-Hanefiyye; et-Ta'likatü's-seniyye ale'l-Fevaidi'l-behiyye*, 121. Bazı kaynaklara göre Zâhiruddin Ali b. Abdu'l-Azîz b. Abdurrezzâk el-Mergînânî aynı zamanda Kādîhan'ın babasının amcazadesidir. Ahmet Özel, "Kādîhan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/121. Babası Abdül-Azîz b. Abdurrezzâk b. Ebî Nasr b. Ca'fe b. Süleymân el-Mergînânî'dir. Altı kardeşi de fetva vermeyle meşgul, ilme adanmış idi. Kavakçı, *Karahanlılar Devrinde İslâm Hukukçuları*, 71.

de denilmektedir)²² adlı bu çalışmanın şerhlerinin olduğunu söylemektedir.²³ Fakat eserin ne kendisi ne de şerhleri günümüze ulaşmıştır.²⁴ Bununla birlikte, bazı eserlerde Zâhiruddin Mergînânî'nin bu çalışmasına atıflar görülür. Bu atıflar incelendiğinde çalışmanın yalnızca Hz. Peygamber'in verdiği hükümleri toplamaktan ziyâde, genel anlamda hükümler içeren bir kitap olduğu görülür.²⁵

Bu konuda eser yazdığı ifade edilen bir diğer isim ise hem muhaddis hem de fakîhliği ile ön plana çıkan Endülüslü Mâlikî âlim İbn Ebî Mervân²⁶ (öl. 549/1154)'dır. Bununla birlikte İbn Ebî Mervân'ın eserinin tam ismi kaynaklarda yer almamaktadır.²⁷

Yukarıda zikredilen farklı müellifler tarafından yapılan çalışmalar göz önüne alındığında, Hz. Peygamber'in kazâlarını bir araya getiren çalışmaların - Zâhiruddin Mergînânî'ye atfedilen çalışmanın içerik olarak farklı olması da göz önünde bulundurulursa-Endülüs'te ve Mâlikîlerce kaleme alındığı görülebilir. Akziye kitaplarının ilk olarak Endülüs'te Mâlikîlerce kaleme alınmaya başlanması ile ilgili Fierro, bu rivâyetlerin Hz. Peygamber tarafından genellikle Medine'de söylenmesinden dolayı Mâlikîler tarafından *amel-i ehl-i Medîne* kapsamında değerlendirilmiş olma ihtimali üzerinde durur. Fierro, bu durumda İbnü't-Tallâ ile yakın dönemde konuyla ilgili bir Hanefî fakihinin (Zâhiruddin Ali b. Abdu'l-Azîz b. Abdurrezzâk el-Mergînânî) de bir eser yazmasının nasıl açıklanacağını sorar. Fierro, Hz. Peygamber'in

²² Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin ve Âsârü'l-musannifin*, 1/695.

²³ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin ve Âsârü'l-musannifin*, 2/18.

²⁴ Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn* (Beyrût: Dâru lhyâit-Türâsî'l-Arabî, ts.), 1/137; Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-ârifin, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin ve Âsârü'l-musannifin*, 1/280; Muhammed Abdulhay b. Abdulkebîr El-Kettâni El-İdrîsi El-Hasani Kettâni, *et-Terâtibu'l-İdâriyye* (Beyrût: Dâru'l-Erkam, ts.), 1/219.

²⁵ Mesela Şeyh Bedreddin Simâvî, *Câmiu'l-Fusûleyn* isimli çalışmada, Zâhiruddin Mergînânî'nin birçok çalışmasına olduğu gibi Akziye'sinden de birçok alıntı yapmıştır. Çalışmada akziye bağlamında Zâhiruddin Mergînânî'den yapılan alıntılar "kaf-dat-he" harfleri ile kısaltılarak yapılmıştır. Bk. Şeyh Bedreddin, *Câmiu'l-Fusûleyn*, ed. Yunus Apaydın (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

²⁶ Tam adı, Ahmed b. Abdülmelik b. Ebî Mervân b. Muhammed b. İbrahim b. Muhammed b. Ahmed b. Abdülmelik el-Ensârî'dir. Kettâni, *et-Terâtibu'l-İdâriyye*, 1/219.

²⁷ Bunlar dışında Hz. Peygamber'in kazâları başlığını taşımasa da Hz. Peygamber'in fetvalarının toplandığı bazı eserlerin varlığı bilinmektedir. Mesela Allâme Ebû Huseyn b. el-Mübârek b. Yusuf el-Mevsilî (öl. 742/1341) *Fetevâ'n-Nebeviyye fî'l-Mesâilî'd-Diniyye ve'd-Dünyeviyye* adlı çalışmada, Hz. Peygamber'e ibadetler konusunda soruların derlemiş ve bunları fıkıh kitaplarındaki sistematığe göre tertip etmiştir. el-İmâm el-Hâfiz Şemsuddin Muhammed b. Ebî Bekr İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye el-Hanbelî (öl. 751/1350) Hz. Peygamber'in fetvalarını, cevaplarını ve ahkâmını *İ'lâmü'l-muvakkî'in*'de bir araya toplamıştır. Kettâni, *Et-Terâtibu'l-İdâriyye*, 1/218-9. İbn Kayyim el-Cevziyye, Hz. Peygamber'in rehberliği konusuna değinirken hükümlere dair de bir bölüm ayırmıştır. Muhammed b. Ebû Bekir İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd fî hedyi hayri'l-ibâd* (Kuveyt: Müessesetü'r-Risâle, 1994), 5/5-835.

hükümlerinin bir araya toplanmasının -bazı farklı konularda olduğu gibi- akademik çevrede ve genel olarak toplumda belli bir ihtiyaç veya eğilime binaen eşzamanlı olarak ortaya çıkma ihtimalini dile getirir.²⁸ Bu ihtiyaç ya da eğilimin ne olabileceği konusunda ise Fierro herhangi bir yorumda bulunmamaktadır.

Fierro'nun Hz. Peygamber'in akziyesinin Mâlikîlerce amel-i ehl-i Medîne kapsamında değerlendirilmesi sebebiyle değerli bulunması ile ilgili görüşü, genel olarak bu türün yazılışı ile ilgili bir açıklama getiriyor gibi görünse de Hz. Peygamber'in hükümlerinin bağlayıcılığı sadece Mâlikî mezhebi özelinde geçerli değildir. Ayrıca Hz. Peygamber'in (teşrideki zamansal sıralama hariç) Medine'de söylediği sözler de amel-i ehl-i Medine açısından özellikle farklı bir konum arz etmez. Bu açıdan bu türün amel-i ehl-i Medîne ile ilişkili görülmesi anlamlı değildir. Ayrıca Fierro'nun öne sürdüğü, Mâlikî ve Hanefîlerin -akademik çevreler ile toplumdaki ihtiyaç veya eğilime binaen- benzer içerikli çalışmaları eşzamanlı olarak gerçekleştirmiş olabileceklerine dair görüşü de gözden geçirilmelidir. Zira daha önce değindiğimiz üzere Zâhiruddin Mergînânî'nin *Akziye*'si orijinal haliyle günümüze ulaşmış değildir. Fakat *Akziye*'nin farklı kitaplarda yapılmış alıntılarında görüleceği üzere bu çalışma, Mâlikî isimlerce kaleme alınmış akziye kitaplarından farklı ve genel olarak ahkâm içeren bir karakter arz etmektedir.²⁹

Endülüste yaşamış İbnü't-Tallâ' gibi Mâlikî fakihlerin akziye konusuyla ilgili çalışma yapma nedenleri ise günün pratik ihtiyaçları ve literatür gelişimi ile açıklanabilir. İbnü't-Tallâ'ın yaşadığı dönem, Mâlikî çevrelerde nevâzil kitaplarının önemli örneklerinin verildiği bir dönemdir. Kanaatimizce Hz. Peygamber'in kazâ ve fetvalarından oluşan akziye türü kitaplar, nevâzil³⁰ literatürünün kaynaklarından birisi olarak değerlendirilebilir. Ayrıca özellikle Mâlikî mezhebi özelinde nevâzil kavramının yalnızca mezhep imamlarından sonra ortaya çıkan meseleler anlamında değil, ilk baştan itibaren verilen hükümler anlamında da kullanılabildiğini

²⁸ Maribel Fierro, "Why did legal scholars write the books they wrote in pre-modern Islamic societies? The case of al-Andalus", https://islamiclaw.blog/2020/12/11/why-did-legal-scholars-write-the-books-they-wrote-in-pre-modern-islamic-societies-the-case-of-al-andalus/#_ftnref2 (17 Temmuz 2022).

²⁹ Örnekler için Bk. Şeyh Bedreddin, *Câmiu'l-Fusûleyn*, ed. Yunus Apaydın (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012), 155, 156, 160, 174, 175, 226, 267.

³⁰ Mezhep imamlarından sonra ortaya çıkmış fikhî meseleler için kullanılan nevâzil terimi, Hanefî ve Mâlikî çevrelerinde yaygındır. Eyüp Said Kaya, "Nevâzil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/34.

söylemek mümkündür.³¹ İbnü't-Tallâ'ın Akziye'sinin bazı kaynaklarda *Nevâzilü'l-ahkâmi'n-Nebeviyye* şeklindeki isimlendirmesi de bu ihtimali desteklemektedir.

Akziye türü çalışmalar içerisinde, hem kapsamı hem de özellikleri itibariyle ön plana çıkan, günümüze ulaşmış tek müstakil eser İbnü't-Tallâ'a aittir. İbnü't-Tallâ'ın hayatı, ilmî şahsiyeti ve onun yaşadığı ortamın özelliklerinin bilinmesi, bu eserin tam olarak değerlendirilebilmesine katkı sağlayacaktır.

2. İbnü't-Tallâ' (öl. 497/1104): Hayatı ve İlmî Şahsiyeti

İbnü't-Tallâ' ismiyle meşhur olan Ebû Abdillâh Muhammed b. Ferec el-Kurtubî, bir Maliki fakîh ve muhaddistir.³² Hicri 404 yılında doğmuştur.³³ 497 yılında vefat etmiştir.³⁴ Rihle için herhangi bir yolculuğa çıktığı bilinmemektedir. İbnü't-Tallâ' yaşadığı zamanın müftü ve şeyhleri arasında önder kabul edilmektedir.³⁵ Kurtuba Câmî'i'nde imamlık yaptığı da kaynaklarda yer alan bilgilerdendir.³⁶

İbnü't-Tallâ'ın yaşadığı dönem, siyasî istikrarsızlığın olduğu bir dönemdir. O, gençliğinin ilk 17 yılını Emevî halifelerinin yönetiminde olduğu dönemde geçirmiştir. Daha sonra ise Endülüslü Emevî Devleti'nin enkazı üzerinde irili ufaklı birçok devletin kurulduğu *mülûkü't-tavâif*³⁷ dönemine şahit olmuştur. Bu dönemde Kurtuba 422/1031'den 462/1070'e kadar Cehverîler'in

³¹ Kaya'nın "Nevâzil" in Mâlikî mezhebinde, Hanefî mezhebinden farklı olarak kadıların yargı görevi yaparken karşılaştıkları bazı olayları ve Mâlikî mezhebinin hâkim olduğu bölgelerde gelişen amelleri de kapsadığına dair tespiti önemlidir. Kaya, "Nevâzil", 33/35.

³² İbnü't-Tallâ'ın hayatı ile ilgili Türkçe yazılmış çalışmalar içerisinde en kapsamlı olanı Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'ndeki İbnü't-Tallâ' maddesidir. Bk. Ahmet Özel, "İbnü't-Tallâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 21/228-229.

³³ Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Siyeru a'lämi'n-nübelâ'* (Kâhire: Dâru'l Hadîs, 2006), 14/200.

³⁴ Ebü's-Safâ (Ebû Saîd) Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât* (Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâs, 2000), 4/226.

³⁵ Zehebî, *Siyeru a'lämi'n-nübelâ'*, 14/200.

³⁶ Ebü'l-Kâsım Halef b. Abdilmelik b. Mes'ûd b. Mûsâ b. Beşküvâl el-Hazrecî el-Ensârî el-Endelüsî İbn Beşküvâl, *Kitâbü's-Sıla fî târihi e'immeti'l-Endelüs* (Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1955), 534.

³⁷ Endülüslü 1031-1090 yılları arasında hüküm süren emirlikler dönemidir. Ayrıntılı bilgi için bk. Mehmet Özdemir, "Mülûkü't-Tavâif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 31/31/552-555.

idaresinde kalmıştır. Ardından yönetimi Abbâdîler devam ettirmiş ve neticede Kurtuba da 484/1091'de Murâbıtlar'ın eline geçmiştir.³⁸

Kaynaklarda İbnü't-Tallâ'ın Abbâdîler'in son hükümdarı Mu'temid b. Abbâd ile konuşmalarına yer verilmektedir. Buna göre Mu'temid b. Abbâd'ın İbnü't-Tallâ'ı görüp ondan dua istediği; onun Mu'temid'i içinde bulunduğu gafletinin farkına varması için uyardığı³⁹ hatta azarladığı⁴⁰ aktarılmaktadır. Bu durum, yaşadığı dönem içerisinde yöneticilerin İbnü't-Tallâ'a duyduğu saygı kadar İbnü't-Tallâ'ın yöneticilerden birini uyarabilecek kadar etkili bir konumda bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

İbnü't-Tallâ', Yûnus b. Abdullah el-Kâdî, Mekî b. Ebû Tâlib, Ebû Abdullah İbn Âbid, Hâtim b. Muhammed, Ebû Amr el-Marşânî, Muâviye b. Muhammed el-Ukaylî ve Ebû Ömer b. el-Kattân gibi isimlere öğrencilik yapmıştır.⁴¹ Bu isimler, aynı zamanda İbnü't-Tallâ'ın *Akziyetü Resûlillâh* adlı eserinde istifade ettiği kitapları dinlediği hocalarıdır. Mesela İbnü't-Tallâ' Mâlik'in (öl. 179/795) *Muvatta'* ve Nesâî'nin (öl. 303/915) *Musannef*'ini Yûnus b. Abdullah'tan; Buhârî'nin (öl. 256/870) ve Abdurrezzâk'ın (öl. 211/826-27) *Musannef*'i⁴² ile İbn Hişâm'ın (öl. 218/833) *Siyer*'ini Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah b. Âbid'den; İbn Ebû Şeybe ve Bezzâr'ın *Müsned*'ini Hâtim b. Muhammed'den dinlemiştir.⁴³ İbnü't-Tallâ'dan rivâyette bulunarak ona öğrencilik yapmış kişiler arasında Ebû Cafer el-Bedrûcî, Muhammed b. Abdu'l-Hâlik el-Hazrecî, Muhammed b. Abdullah b. Halîl el-Kaysî ve Ali b. Huneyn gibi isimler yer alır.⁴⁴

İbnü't-Tallâ' çok sayıda kitabın âli isnadlarına sahiptir. Sahip olduğu bu âli isnadlar sebebiyle farklı beldelerden birçok hadis talebesi, ondan semâda ve rivâyette bulunmak amacıyla ona gelmişlerdir.⁴⁵ *Müdevvene*, *Muvatta'* ve Nesâî'nin *Sünen*'i İbnü't-Tallâ'ın âli isnadlarla rivâyet ettiği kitaplardandır. Örneğin *Muvatta'* rivâyetinde İbnü't-Tallâ' ile İmâm

³⁸ Ayrıntılar için bkz. Mehmet Özdemir, "Endülüs", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/214; Thomas B. Irving, "Kurtuba", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/452; Hakkı Dursun Yıldız, "Abbâdîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/15.

³⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 14/200.

⁴⁰ Ali b. Mûsâ el-Mağribî İbn Saîd, *el-Muğrib fi Hula'l-Mağrib* (Kâhire: Dâru'l-Meârif, 1955), 1/165.

⁴¹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 14/200; İbn Beşkûvâl, *Kitâbü's-Sıla fi târihi e'immeti'l-Endelüs*, 534.

⁴² Bu isimlendirmeler İbnü't-Tallâ' tarafından kullanılmıştır.

⁴³ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 127-128.

⁴⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 14/201.

⁴⁵ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 14/201.

Mâlik arasında dört, *Sünen*'inin rivâyetinde Nesâî ile arasında iki kişi vardır.⁴⁶ İbnü't-Tallâ' ayrıca *Muvatta*'nın Endülü's'teki en meşhur nüshasının sahibidir.⁴⁷

Fehrese, *Kitâbü's-Şürût* ve *Zevâ'idü İbn Ebî Zeyd* gibi çalışmalar, İbnü't-Tallâ'a izafe edilen diğer kitaplardır. Bununla birlikte onun günümüze ulaşan tek eseri çalışmamızın da konusunu teşkil eden *Akziyetü Resûlillâh* adlı çalışmasıdır.⁴⁸

3. Akziyetü Resûlillâh: İçeriği ve Özgünlüğü

İbnü't-Tallâ' tarafından yazılan ve Hz. Peygamber'in kazâlarının toplandığı eserin ismi farklı şekillerde kaydedilmiştir. *Hediyetü'l-Ârifîn*'de çalışma *Kitâbu'l-Akziye* şeklinde verilmiştir.⁴⁹ Çalışmanın adı Melik Faysal Merkezi'ne bağlı Hizânetü't-Türâs'ta *Akziyetü Resûlillâh Sallallahu Aleyhi vesellem*, *Akziyetü'r-Resûl Sallallahu Aleyhi ve sellem*, *Akziyetü'n-Nebeviyye* ve *Ahkâmü'r-Resûl Sallallahu Aleyhi ve sellem* ifadeleriyle dört farklı şekilde zikredilmiştir.⁵⁰ Eserin Türkiye kütüphanelerindeki yazmalarından birisinde kitabın zahriyyesinde *Kitâbün Fîhi Akziyetü Resûlillâh Sallallahu Aleyhi vesellem Mimmâ kazâ bihî ev emera bi'l-kadâi fîhi* şeklindeki bir başlık görülür.⁵¹ Bir diğer yazmada ise *Kitâbü Akziyeti Resûlillâh Sallallahu Aleyhi vesellem Mimmâ kazâ fîhi ev emera bi'l-kadâi bihî...* şeklinde devam eden uzun bir başlık görülmektedir.⁵² Başlıklarla ilgili tüm bu farklılıklar metnin adının doğrudan müellif tarafından belirtilmediği şeklinde yorumlanabilir. İbnü't-Tallâ metnin giriş kısmında kitabının Hz. Peygamber'in hüküm verdiği veya o konuda hükmedilmesini istediği kazâlarla ilgili olduğunu söylemesi, kitabın isminin, eserin içeriğiyle bağlantılı olarak sonradan verildiği düşüncesini akla getirmektedir.

⁴⁶ Zehebî, *Siyeru a'lamî'n-nübelâ*, 14/201.

⁴⁷ Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Meâfirî İbnü'l-Arabî, *Kitâbü'l-Mesâlik fi şerhi Muvatta* (Beyrût: Dâru Ğarbi'l-İslâmî, 2007), 1/146.

⁴⁸ *Nevâzilü'l-Ahkâmi'n-Nebeviyye* ve *Ahkâmü'n-Nebî* isimleriyle de anılan bu çalışma, çok defa basılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla 9 modern baskısı yapılmıştır: Kâhire (1346/1927); Abdülmü'tî Kal'acî (Halep 1396/1976, 1402/1982); Muhammed Ziyâürrahman el-A'zamî (Beyrût 1398/1978, 1402/1982); Muhammed Abdüşşekûr (Medine 1403/1983); Kâsım eş-Şemmâî er-Rifâî (Beyrût 1408/1987); Muhammed Nizâr Temîm ile Heysem Nizâr Temîm (Beyrût 1418/1997); Abdülmün'im Halefullah (muhtasar) (Kâhire 1413/1993); Şeyh Tâlib Avvâd, *Dâru'l-Kitâbi'l Arabî* (Beyrût 1426/2006); Fâris b. Fethi b. İbrâhîm, *Dâru İbnü'l-Heyseme* (Kâhire 1426/2006).

⁴⁹ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyetü'l-Ârifîn, Esmâ'ü'l-Mü'ellifin ve Âsârü'l-musannifin*, 2/78.

⁵⁰ *Hizânetü't-Türâs Fihrisü'l-Mahtûtât* (Riyad: Merkezi'l-melik Faysal, 2017), No: 96690.

⁵¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ferec el-Kurtubî et-Tallâ' İbnü't-Talla, *Akziyetü'r-Rasul* (Murat Molla Kütüphanesi, Murat Molla, 000340).

⁵² Ebû Abdillâh Muhammed b. Ferec el-Kurtubî et-Tallâ' İbnü't-Talla, *Akziyetü'r-Rasul* (Murat Molla Kütüphanesi, Murat Molla, 000339).

Akziyetü Resûlillâh adlı kitabın İbnü't-Tallâ' dışındaki kişilere de zaman zaman yanlışlıkla atfedildiği görülmüştür. Kurtubalı olması sebebiyle İbnü't-Tallâ' müfessir Kurtubî ile karıştırılmış ve *Akziyetü Resûlillâh* yanlışlıkla müfessir Kurtubî'ye nispet edilmiştir.⁵³ Buna benzer karışıklıkları önlemek amacıyla, *Keşfü'z-zunûn* sahibi Hacı Halife, İbnü't-Tallâ'ın kitabına "الحمد لله كما حمد نفسه" şeklinde başladığını⁵⁴ ifade ederek diğer müelliflerin kitaplarından ayırtılmasına katkı sağlamıştır.⁵⁵

Belirtildiği üzere İbnü't-Tallâ' 407-497/1014-1104 yılları arasında yaşamış ve *Akziyetü Resûlillâh*'ı da bu tarihler arasında yazmıştır. İbnü't-Tallâ'ın yaşadığı dönem, Mâlikî mezhebinin Endülüs'e kök saldığı⁵⁶ bir döneme tekabül etmektedir. İbnü't-Tallâ' Endülüs Emevîleri, Cevherîler, Abbâdîler ve Murâbitlar'ın yönetimine şâhit olmuştur. Zira onun İbnü'l-Kattân'ın vefatıyla birlikte şûraya getirildiği ve bu görevine Murâbitlar'ın Kurtuba'ya gelişlerine kadar devam ettiği ifade edilmektedir.⁵⁷ İbnü't-Tallâ'ın şûrada yer aldığı dönem, Abbâdîler'in hüküm sürdüğü zamana tekabül etmektedir.⁵⁸ İbnü't-Tallâ'ın *Akziye* kitabını fetva verdiği dönem için bir nevi el kitabı şeklinde kaleme aldığı düşünülebilir. Zehebî (öl. 748/1348), Kâdî İyâz'dan (öl. 544/1149) nakille Murâbitlar'ın gelmesiyle birlikte -muhalif tavrı nedeniyle- İbnü't-Tallâ'ın fetva vermekten men edildiğini ve ölene kadar fetva vermediğini aktarmaktadır.⁵⁹

İbnü't-Tallâ', kendi türü içerisinde yazılmış ve günümüze ulaşmış tek kaynak olan *Akziyetü Resûlillâh*'a başlarken Hz. Peygamber'in hüküm verdiği veya hükmedilmesi için emrettiği davranışlardan kendisine ulaşanları zikredeceğini ifade etmektedir. Buna sebep olarak ise hüküm verirken Allah'ın Kitâb'ındaki emirler, Resûlullah'tan sâbit olan hükümler ile âlimlerin üzerinde icmâ ettikleri veya bu üç vecihten birine dayanan deliller dışında hüküm vermenin helal olmayışını gerekçe göstermektedir.⁶⁰

⁵³ Abdullah Bayram, "Kurtubî'nin Hayatı, İlmî Şahsiyeti Ve Tefsirdeki Yeri: Müfessirin Biyografisine Dair Bazı Çalışmaların Eleştirisi Perspektifinden", *Balkesir İlahiyat Dergisi* 5/1 (2019), 118.

⁵⁴ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 3.

⁵⁵ Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, 1/137.

⁵⁶ Muhammed Halid Mesud, "Endülüs İslâm Hukuk Tarihi: Genel bir Giriş", çev. Muhammed Tayyib Kılıç, *İSTEM (İslam Sanat Tarih Edebiyat ve Musiki Dergisi)* 14 (2009), 415.

⁵⁷ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 14/200.

⁵⁸ Endülüs'teki şurâ uygulamasının ayrıntıları için bk. Manuela Marin, "İslâm'da Şûra ve Endülüs Uygulaması", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, (2009).

⁵⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'*, 14/200; Safedî, *el-Vâfi bi'l-vefeyât*, 4/226.

⁶⁰ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4.

İbnü't-Tallâ', kitabı yazma amacını Hz. Peygamber'in akziyesine teberrüken, ona uymak ve emir/nehiyelerine vâkıf olmak istemesi ile ona olan muhabbeti sebebiyle kazâî hükümlerinin bir araya getirilişini devam ettirmek istemesi olarak açıklamaktadır. Burada İbnü't-Tallâ' Haşr suresinin 7. ve Nûr suresinin 63. ayetlerini aktararak Hz. Peygamber'in hüküm koyma yetkisine sahip olduğunu hatırlatır.⁶¹

Çalışmada hüküm vermeye işaret eden ifadelere bakıldığında on iki yerde “قضي رسول الله” şeklinde bir ifadenin⁶², beş yerde ise benzer şekilde “أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: قضى” ifadesinin⁶³ kullanıldığı görülmektedir. İbnü't-Tallâ' “حكم رسول الله” ifadesini⁶⁴ ise altmıştan fazla ve çoğunlukla başlıklarda yer alacak şekilde kullanmaktadır.

İbnü't-Tallâ' kitap içerisinde zikredeceği hükümleri kanlar, cihâd, nikâh, talak, buyû, akziye⁶⁵ ve vasâyâ şeklinde yedi başlık altında toplamaktadır.⁶⁶ Bu yedi ana başlık altında seksen bir alt başlık yer almaktadır. Ayrıca son başlık olan vasâyâ/vasiyetler başlığından biraz farklı düşünülebilecek şekilde Hz. Peygamber'in nesebi, teşhiz, tekfin ve defnedilişinin anlatıldığı üç alt başlık eklenmiştir. Çalışma, metnin içerisinde kullanılan kaynakların ve bunların İbnü't-Tallâ'a ulaştığı senedlerin bulunduğu başlık ile sona ermektedir.⁶⁷

İbnü't-Tallâ' zikredeceği rivâyetlerin farklı tarîkleri varsa bu farklılıklara işarette bulunur. Rivâyetin farklı bir isnadı varsa bunları genellikle zikreder.⁶⁸ Yine metin içindeki lafız

⁶¹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 126.

⁶² Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 12, 13, 75, 76.

⁶³ Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 9, 16, 45.

⁶⁴ Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 9, 37, 39, 41, 51, 62.

⁶⁵ İbnü't-Tallâ'ın çalışmasında yer verilen “Kitabü'l-Akziye” başlığı altında zâhire göre hüküm vermek, beyyinenin olmadığı durumlarda yemin etme sorumluluğunun müddeiye ait oluşu, ölü arazinin ihyası, suyun paylaşılması, şüf'a, ve müzâraa gibi konular işlenmektedir. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 82.

⁶⁶ Öztoprak, ilk dönemde yazılan ahkâm hadislerinin toplandığı kitaplardaki başlık sayısının takriben on olduğunu ifade ederken, İbnü't-Tallâ'ın kitabında 13 bölüm olduğunu ifade etmektedir. Bu sayısal farklılık muhtemelen onun ana bölümlerden sonra verilen başlıkları da ana başlık kabul etmesinden kaynaklanmıştır. Öztoprak, “Ahkâm Hadis Kitaplarındaki Bölüm Başlıklarının Şekillenmesi ve Sebepleri”, 92.

⁶⁷ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 124.

⁶⁸ Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 6, 20, 83, 91, 102, 105, 114.

farklılıkları da İbnü't-Tallâ' tarafından dile getirilir. Mesela bir rivâyette geçen “ذنبه” kelimesi yerine “دينه” kelimesinin kullanıldığına değinilir.⁶⁹

İbnü't-Tallâ' Hz. Peygamber'in uygulaması ile birlikte sahâbe uygulamalarına da yer vermiştir. Mesela, içki içme, livâta ve irtidat gibi suçlara verilecek cezalar konusunda Hz. Peygamber'in uygulaması ile birlikte Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve Ömer b. Abdülazîz'in uygulamalarını da dile getirmiştir.⁷⁰ İbnü't-Tallâ' Hz. Peygamber ve ashabının görüşleri yanında zaman zaman Atâ b. Ebî Rebâh (öl. 114/732) gibi tâbiîn veya tebe-i tâbiîn görüşlerine de yer vermektedir.⁷¹ Rivâyetler arasında herhangi bir tercih yapmayıp sadece konuyla ilgili olanları sıralamaktadır. Rivâyetlerin sonunda kimi zaman fukahânın ortak görüşleri belirtilir.⁷² Çoğu zaman ise rivâyetlerin sonunda fikhü'l-hâdis kapsamında da düşünülebilecek şekilde, mezheplerin farklı görüşlerine de işaret edilir.⁷³ İbnü't-Tallâ' zaman zaman fıkıh mezhepleri arasında ihtilafı konulardaki delillere de yer vermektedir.⁷⁴

Bazı rivâyetlerin sonunda, İbnü't-Tallâ' rivâyetin fikhî boyutuna dair değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu minvalde, fikhî nitelikteki açıklamalar verilen on dokuz yerde “وفي الحديث من الفقهه” ifadesini görmek mümkündür.⁷⁵ Yine benzer şekilde rivâyetlerin fikhî yönlerinin “وفيه” ifadesiyle yorum olarak eklendiği görülmektedir.⁷⁶ İbnü't-Tallâ', hükümlerle ilgili istisnalar varsa veya hükmün kişiye has olduğu düşünülüyorsa bu ayrıntıları da paylaşmaktadır.⁷⁷

İbnü't-Tallâ' rivâyetlerin sıhhatleri hakkında her rivâyet için sistematik bir bilgi vermez. Fakat çok sık olmamakla birlikte bazı rivâyetlerde hem rivâyetlerin sıhhat durumu hem de râvilerin güvenilirlikleriyle alakalı noktalara değinmiştir.⁷⁸ Zaman zaman hadis metninde geçen

⁶⁹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4. Diğer bazı örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 19. Benzer örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 14, 63.

⁷⁰ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4-5. Benzerleri için bk: İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 18-19.

⁷¹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 12-13.

⁷² İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 11, 111.

⁷³ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4, 8, 37, 69, 90.

⁷⁴ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 71, 99.

⁷⁵ Bazı örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 15, 16,63.

⁷⁶ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 58.

⁷⁷ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 20.

⁷⁸ Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4, 21, 64. Râvi güvenilirliği ya da rivâyetin sıhhati ile ilgili yapılan değerlendirmelerin Buhârî veya Müslim'in Sahîh'lerinde değil, diğer *Sünen* ya da *Musannef* sahiplerinden

mübhem râvîler hakkında râvînin kimliğine dair açıklamalarda bulunmuştur.⁷⁹ Ayrıca sikanın ziyâdesi⁸⁰ ve nesh⁸¹ gibi hadis ilmi açısından teknik sayılabilecek konulara da yer vermektedir. İbnü't-Tallâ' rivâyetlerin içinde geçen kelimeleri *garîbü'l-hadîs* eserlerine müracaat ederek açıklamaktadır.⁸² Bazı kelimelerin anlamlarında sahâbenin bizzat kendisi tarafından yapılan açıklamalardan istifade etmektedir.⁸³

İbnü't-Tallâ', rivâyetlerin hem hadis ilmi ile ilgili çeşitli noktalarına hem de fikhî yönlerine değinmektedir. Bu tür çalışmalarda asıl amaç hükümler olduğu için rivâyetlerin hadis ilmi ile ilgili yönleri ön plana çıkmamıştır. İbnü't-Tallâ' kitabının giriş kısmında İmâm Mâlik, İmâm Ebû Hanîfe ve İmâm Şâfiî'nin hâkimin akıl ve verâ sahibi olmakla birlikte hadis ve fikhî bir arada bilen bir kişi olmadığı müddetçe insanlar arasında hüküm vermesinin caiz olmayacağı noktasında ittifak ettiklerini hatırlatması buna dikkat çekmektedir.⁸⁴

İbnü't-Tallâ'ın çalışmasını erken dönem kaynaklara ulaşma açısından değerli kılan husus, onun bugün elimizde bulunmayan bazı eserlere yaptığı atıflardır. *Akziyetü Resûlillâh*'ta Ebû İshâk İsmâîl b. İshâk b. İsmâîl el-Ezdî el-Kâdî el-Cehdamî'nin *Kitâbu'l-Emvâl*'i⁸⁵, Nesâî'nin *el-Esmâ ve'l-Künâ'sı*⁸⁶ ile Asîlî'nin *ed-Delâil*'i⁸⁷ gibi kaynaklarda adı geçmekle birlikte günümüze ulaşmayan kitaplara atıflar yaptığını görmek mümkündür.

İbnü't-Tallâ' çalışmasında bazı eserler için bugün bilinen/sıklıkla kullanılan isimlerinden farklı adlandırmalarda bulunmaktadır. Mesela Buhârî'nin *Sahîh*'i, Nesâî'nin ve Ebû Dâvûd'un *Sünen*'i için *Musannef* ifadesinin kullanıldığı görülür.⁸⁸ İbn Ebû Şeybe'nin *Musannef* olarak bilinen eseri İbnü't-Tallâ' tarafından *Müsned* olarak isimlendirilmiştir.⁸⁹ İbnü't-Tallâ', Buhârî, Müslim ve Nesâî'nin kitapları için “الكتب الثلاثة” ifadesini kullanmıştır.⁹⁰ Nesâî'nin diğer

aktarılan rivayetlerde yapılmış olduğu görülür. Bu durum, İbnü't-Tallâ'ın Buhârî ve Müslim'in *Sahîh*'lerine olan güvenine işarette bulunabilir.

⁷⁹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 79.

⁸⁰ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 14.

⁸¹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 48, 52, 58.

⁸² Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4, 56, 68.

⁸³ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 6.

⁸⁴ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 3.

⁸⁵ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 126.

⁸⁶ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 42.

⁸⁷ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 56, 112, 113, 115.

⁸⁸ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4.

⁸⁹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 60.

⁹⁰ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 66.

sünenler arasından ön plana çıkararak öncelenmesinin onun hadis kabulünde diğer Sünen sahiplerine göre daha titiz davranmasının etkili olduğu düşünülebilir.⁹¹ İbnü't-Tallâ'ın atıfta bulunmadığı tek Kütüb-i sitte eseri, İbn Mâce'nin *Sünen*'idir.⁹²

İbnü't-Tallâ'ın çalışmasında fikhî ekollere dair atıflar görmek mümkündür. Mesela çalışmanın sonuna doğru âlimlerin Hz. Peygamber'in emir ve nehiyleriyle ilgili tartışmaları başlığı altında, "Zâhir ehli ve Ehl-i hadîsin bir kısmı Kurân-ı Kerîm gibi Hz. Peygamber'in emirlerinin farz, nehiyelerinin haram olduğunu söylemişlerdir. Diğer emirleri ise ulemânın telakki ettiği gibidir. Farza hamledilenler farz, sünnete hamledilenler sünnet, mendup kabul edilenler mendup, harama hamledilenler haramdır. Bu İmâm Mâlik ve ashabının da mezhebidir." demektedir. Burada İbnü't-Tallâ' emir kipinde kullanıldığı halde farz emir içermeyen örnekler aktarmaktadır. Ayrıca İbnü't-Tallâ' sahâbenin Hz. Peygamber'in söylediklerini duruma veya telakkilerine göre anlamalarını da İmâm Malik'in mezhebinin doğruluğuna delil olarak göstermektedir.⁹³ İbnü't-Tallâ' kitabında "amel" ifadesini de birkaç kez kullanmıştır. Bu kullanımların üçünde Medine'de uygulanagelen amelin hadisle aynı yönde olduğu ifade edilmiştir.⁹⁴

İbnü't-Tallâ'ın çalışmasının en önemli özelliklerinden birisi kitabın sonunda eserde kaynak olarak kullanılan kitapların kendisine ulaşan isnad zincirleriyle birlikte bir başlık altında zikredilmesidir. Bu bir nevi modern dönemdeki kaynakça bölümlerine tekabül eden bir uygulamadır. İbnü't-Tallâ' nın istifade ettiğini söylediği eserler şunlardır: İbn Cüreyc'in (öl. 150/767) *Müstahrec*'i, İmâm Mâlik'in (öl. 179/795) *Muvatta*'ı, Abdurrezzâk'ın (öl. 211/826-7) *Musannefi*, İbn Hişâm'ın (öl. 218/833) *Siyer*'i, İbn Ebû Şeybe'nin (öl. 235/849) *Musannefi*, Buhârî'nin *Musannefi* (öl. 256/870), Müslim'in (öl. 261/875) *Kitâb*'ı, Ebu Dâvûd'un (öl. 275/889) *Musannefi*, İbn Ebû Hayseme'nin (öl. 279/892-93) *Tarih-i İbn Hayseme* ve *Vâzihât-i Mekkî*'si, Bezzâr'ın (öl. 292/905) *Müsned*'i, Nesâî'nin (öl. 303/915) *Musannefi*, Zeccâc'ın (öl. 311/923) ve Nehhâs'ın (öl. 338/950) *Meâni'l-Kur'ân* diye anılan *Meâni'z-Zeccâc* ve *Meâni'n-Nehhâs*'i, İbn

⁹¹ M. Yaşar Kandemir, "Kütüb-i Sitte", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 27/7. Nesâî'nin diğer temayüz eden yönleri için bk. Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb Nesâî, *Sünenü'n-Nesâî bi şerhi'l-Hâfiz Celâleddin es-Süyûtî ve Hâşiyeti'l-İmâm es-Sindi* (Halep: Mektebü'l-Matbûâtü'l-İslâmiyye, 1984), 1/4.

⁹² Bu durum, eserin o dönemde henüz Endülüs'e ulaşmamış olmasıyla açıklanabilir. Zira İbnü't-Tallâ' ile yakın dönemlerde yaşamış olan İbn Hazm'ın da (öl. 456/1064) -Endülüs'e henüz ulaşmamış olması sebebiyle- İbn Mâce'nin *Sünen*'ini görmediği ifade edilmektedir. M. Yaşar Kandemir, "es-Sünen", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/143.

⁹³ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 121.

⁹⁴ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 37.

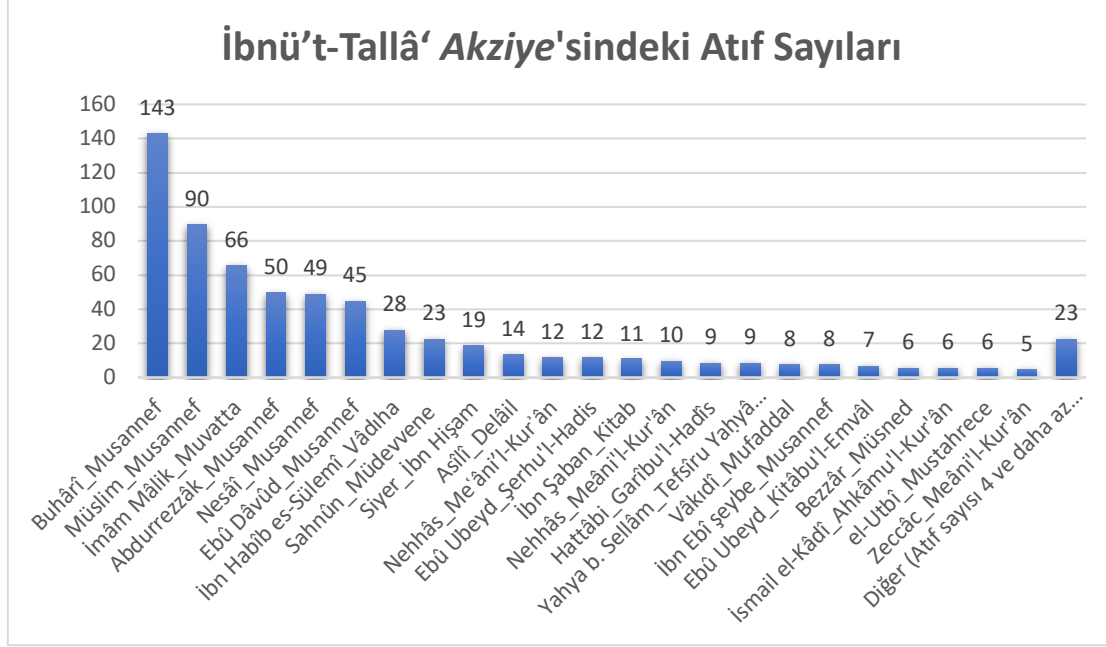
Şaban'ın (öl. 355/966) *Kitabî's Şerifi*, İbn Ebû Zeyd el-Kayrevânî'nin (öl. 386/996) *Muhtasaru'l-Mudevvene'sidir*.⁹⁵

İbnü't-Tallâ'ın kullandığı kaynaklar, eserin hadis alanında mı fıkıh alanında mı kabul edileceğine dair imalar içerebilir. Kullanılan 34 kitaptan sekiz tanesinin hadis kitabı olduğu görülmektedir. Hadis kitaplarının sayısı her ne kadar tüm kaynaklar içerisinde az görünse de bu kitaplara yapılan atıflar incelendiğinde, kitabın önemli kısmının hadis kitaplarına yapılan atıflardan oluştuğu görülür. Metin içerisinde bu hadis kitaplarına 457 defa atıfta bulunmaktadır.

İbnü't-Tallâ'ın kitabında istifade ettiği kitaplara dikkat edildiği takdirde Mâlikî fıkıhına dair eserler üzerinde yoğunlaştığı görülür. 34 kitaptan 7 tanesi Mâlikî fıkıhına dairdir. İbnü't-Tallâ' metin içerisinde Mâlikî fıkıhına dair bu kitaplara 84 kez atıfta bulunmaktadır. Bu durum, Mâlikî olması sebebiyle gayet normaldir.

Bunlar dışında Kur'ân-ı Kerîm'in irabı, bilinmeyen kelimeleri ve manası ile ilgili altı çalışmaya atıfta bulunulmuştur. Hadislerdeki garîb kelimelerin açıklandığı iki eser, siyer ile ilgili iki eser, *Muvatta'* şerhi olan üç eser, mâli hukuka dair iki eser ve adap kitabı kabul edilebilecek bir çalışma İbnü't-Tallâ'ın atıfta bulunduğu diğer çalışmalardır.

⁹⁵ İbnü't-Tallâ', *Akzîyetü Resûlillâh*, 126-128.

İbnü't-Tallâ'ın bahsettiği bu kaynaklara yönelik atıf sıklığına bakıldığında sırayla Buhârî ve Müslim'in çalışmaları ilk sırada yer alır. İbnü't-Tallâ'ın kitabını ahkâm hadislerine dair Endülüs'te yazılmış çalışmalardan ayıran özelliği, bariz bir şekilde Buhârî'nin rivâyetlerini Müslim'den daha çok kullanmasıdır. İbn Hacer, Mağriblilerin bazılarının⁹⁶ Buhârî yerine Müslim'i tercih ettiklerini söylemekte ve bunun Müslim'in sahihliğinden ziyâde farklı gerekçelere bağlı olduğunu ifade etmektedir.⁹⁷ Buhârî ve Müslim'in ardından *Muvatta'* en sık atıfta bulunan kaynaktır. Bu durum ise bölgede çoğunlukla benimsenen Mâlikî mezhebinin etkisiyle ilişkili kabul edilebilir. Daha sonra Abdurrezzâk, Nesâî, Ebû Dâvûd'un eserlerine yapılan atıfların en çok olduğu görülür. En çok atıf alan ilk altı çalışmanın hadis ilminin önemli temel eserleri olması, hem çalışmanın tarzı ile hem de amacıyla alakalıdır. Bu çalışmaların

⁹⁶ Mesela ahkâm hadislerini toplayan bir diğer Endülüs'lü müellif İbnü'l-Harrât el-İşbîlî (581/1185) Müslim'in rivâyetlerini tercih ettiğini ifade etmektedir. Ebû Muhammed Abdülhak b. Abdürrahim b. Abdullah İbnü'l-Harrat, *el-Ahkâmü'l-vusta min hadisi'n-nebi sallallahü aleyhi ve sellem*. (Riyad : Mektebetü'r-Rüşd, 1995), 1/70.

⁹⁷ Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer Askalânî, *en-Nuket ala kitâbi İbni's-Salah* (Medine: el-Meclisü'l İlmî Dâr-u İhyâ-i't-Türâsi'l-İslâmî, 1984), 1/282. Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Mustafa Öztoprak, "Endülüs Hadisçiliğinde Sahîhayn Algısı ve Doğu İslâm Dünyasıyla Karşılaştırılması", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/34 (2013), 109-136.

arından fıkıh kaynakları içerisinde ise *Müdevvene* ve *Vâziha* İbnü't-Tallâ'ın sıkça atıfta bulunduğu önemli iki eserdir.

İbnü't-Tallâ' kitabının sonunda, ayrıca metinde kullandığı eserlerin önemli bir kısmının kendisine kadar gelen isnad zincirini vermektedir. Bu isnad zincirleri Maribel Fierro tarafından farklı kitaplardaki isnad zincirleri de eklenerek yayımlanmıştır.⁹⁸ Bu durum, dönem itibarıyla görülen bir uygulama olmasa da bu liste V. asırdan itibaren daha yaygın şekilde görülecek olan fehrese türünün en erken örneği kabul edilebilir.⁹⁹ Bu durum ise, İbnü't-Tallâ'ın kaynak bilincini göstermesi açısından dikkat çekicidir.¹⁰⁰

İbnü't-Tallâ'ın kitabında kullandığını ifade ettiği kaynaklar arasında olmadığı halde metin içerisinde atıfta bulunduğu çeşitli kaynaklar da mevcuttur. Mesela Kâbisî (öl. 403/1012)¹⁰¹, İbnü's-Seken'in (öl. 353/964)¹⁰² eserleri ile İbn Kuteybe'nin (öl. 276/889) *el-Meârifî*¹⁰³, İbnü'l-Münzir'in (öl. 318/930) *İşrâfı* (el-İşrâf 'alâ mezâhibi ehli'l-'ilm)¹⁰⁴ ve *Müsned-i Bakî* (Bakî b. Mahled'in (öl. 276/889) *el-Müsnedü'l-kebîr'i*)¹⁰⁵ İbnü't-Tallâ' tarafından kitabın sonundaki kaynaklar arasında zikredilmeyen ama metinde -sıklıkla olmasa da- kullanılan isim ve eserlerdir. Bu isimlerin listede olmayışı, bu eserlerin İbnü't-Tallâ'a diğerleri gibi isnadlı bir şekilde ulaşmadığını işaret edebilir. Yine bu eksiklikler, İbnü't-Tallâ'ın *Akziye*'si içinde uyguladığı bu kaynak listeleme yönteminin, fehrese türünün en erken örneği olması sebebiyle belli eksikliklere haiz olabileceği şeklinde de yorumlanabilir.

İbnü't-Tallâ'ın *Akziye*'sinin ahkâm türü kitaplardan belli açılardan farklılıkları ve özgün yönleri mevcuttur. Öncelikle akziye kitapları ahkâmın yargı boyutuyla ilgili olan rivâyetleri bir araya getirir. Yani fikhî bâblara göre tertip edilse de insanlar arasında hüküm vermeye yönelik başlıklar bulunmaktadır. Bu başlıklarda derlenen hadislerin genellikle kişinin başka kişi/kişiler veya toplumla münasebeti neticesinde ortaya çıkan durumlarla ilgili olduğu görülür. Ayrıca bu kitaplar daha çok kişiler arasında hüküm verme amaçlı yazıldığı için, diğer câmi veya sünen türü eserlerde yer alan ahkâm rivâyetlerinde görüldüğü gibi itikâdî herhangi bir meseleye

⁹⁸ Maribel Fierro, "La Fährasa de Ibn al-Talla", *Estudios Onomástico-Biográficos de al-Andalus (EOBA) II* (ed. María Luisa Ávila), Madrid, (1989), 277-297.

⁹⁹ Ahmet Eşer, *Hadis İlmünde Fehrese Literatürü* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2021), 116.

¹⁰⁰ Ahmet Özel, "Kitâbiyat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/92.

¹⁰¹ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4, 104.

¹⁰² İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 11, 65, 76, 80.

¹⁰³ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 54.

¹⁰⁴ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 21, 58, 106.

¹⁰⁵ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 4.

işaret etmezler. İbnü't-Tallâ'ın *Akziye*'sinde senedlerin durumu da diğer ahkâm kitaplarından farklılık arz eder. İbnü't-Tallâ'ın kitabında yargı ile ilgili rivâyetlerin bir kısmında özellikle Buhârî veya Müslim'in sahihleri gibi meşhur kitaplarda yer alması durumunda sadece sahâbe râvîsinin kim olduğu belirtilmektedir.¹⁰⁶ Bununla birlikte klasik kitaplarda yer aldığı halde sahâbe ve tabiîn râvîsinin hiç verilmediği, sahâbe ve tâbiîn râvîsinin verildiği ya da senedlerin tam olarak zikredildiği yerler de vardır.¹⁰⁷ Özetle senedlerin tam ya da eksik zikredilmesinde bir standarttan bahsetmek mümkün değildir.

İbnü't-Tallâ'ın başlıkları ve bu başlıkların kullanım nedenleri üzerinde de durmak gerekir. Öztoprak, İbnü't-Tallâ'ın kullandığı başlıkları onun mevcut siyasî ve sosyal yapıdan bigâne kalmaması ile ilişkilendirmektedir. Buna göre savaşların olduğu yerde öldürme, cihat, boşanma, vasiyet, miras gibi konular gündemdedir. İbnü't-Tallâ'ın kullandığı bu başlıkların toplumun içinde bulunduğu duruma tercüman olabilecek ve karşılaşılan problemlerin dinî boyutunu ilgilendiren konuları yansıttığı söylenebilir.¹⁰⁸ Bu açıdan, Öztoprak'ın çalışmalarının içeriklerinin yazıldığı ortamdan etkilendiği yönündeki yorumu şüphesiz doğrudur. Bununla birlikte İbnü't-Tallâ'ın çalışmasındaki başlıklarını ortaya çıkaran, şartlardan ziyâde kitabın Hz. Peygamber'in kendisine başvuru davalarıyla ilgili kararları içermesidir. Bu konuların öldürme, cihat, boşanma, vasiyet ve miras gibi hukukî konuları içermesi gayet doğaldır.

Sonuç

Endülüs, yetiştirdiği isimler ve bölge âlimleri tarafından kaleme alınan eserleriyle birçok alana olduğu gibi hadis alanına da önemli katkılar sağlamıştır. Hz. Peygamber'in verdiği hükümleri ve kazâları ihtiva eden akziye türü eserler, ilk olarak Endülüs'te ve Mâlikî müellifler tarafından kaleme alınmıştır. Akziye türü eserlerin; hem Hanefî hem Mâlikî müellifler tarafından kaleme alındığı ve müelliflerin yaşadığı coğrafya ve mensup olduğu mezheplerle doğrudan ilişkili olmaksızın Akziye türü kitapların, ortak bir ihtiyacı karşılamak üzere ortaya çıktığı iddiaları ise tetkike muhtaçtır. Nitekim Hanefî isimlerin de akziye kitapları yazdıkları yönündeki iddialar, Hanefî isimler tarafından yazılmış akziye kitaplarının bugün elimizde bulunmayışı nedeniyle, ancak bu kitaplardan alıntı yapan eserler üzerinden okunabilir. Bu okumalar neticesinde ise Hanefî mezhebi müntesiplerinin yazdığı *Akziyetü Rasûlillah* isimli

¹⁰⁶ İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 13.

¹⁰⁷ Örnekler için bk. İbnü't-Tallâ', *Akziyetü Resûlillâh*, 8, 11, 13, 28, 57 vb.

¹⁰⁸ Öztoprak, "Ahkâm Hadis Kitaplarındaki Bölüm Başlıklarının Şekillenmesi ve Sebepleri", 93.

kitapların Mâlikîlerce yazılanlardan hem içerik hem de karakter açısından farklı oldukları görülür.

Akziye türü eserler içerisinde günümüze ulaşmış tek çalışma, Endülüslü Mâlikî fakîh İbnü't-Tallâ' tarafından kaleme alınan *Akziyetü Resûlillâh*'tır. Çalışmada Hz. Peygamber'in huzurunda olan veya olmayan hasım taraflar hakkında verdiği hükümler derlenmiştir. İbnü't-Tallâ', Emevî hilafetine, *mülûkû't-tavâif* dönemine, Abbâdîler'e ve Murâbitlar'ın yönetimine şahit olmuştur. İbnü't-Tallâ' Murâbitlar'ın Kurtuba'ya gelişlerine kadar Endülüs'te yaygın bir uygulama olan şûra içerisinde yer almıştır. Akziye kitabının İbnü't-Tallâ'ın fetva verdiği dönem içerisinde bir el kitabı gibi kullanılmak üzere yazıldığını söylemek mümkündür.

Hz. Peygamber'in kazâlarını derleyen akziye türü kitaplar, ahkâm rivâyetlerini derleyen çalışmalarla benzerlik gösterir. Bu kitaplar, aynı zamanda Mâlikî çevrelerdeki nevâzil literatürüne de kaynak teşkil etmiştir. Bu sebeple, *Akziyetü Resûlillâh* bir açıdan ahkâm rivâyetlerini içeren çalışmalar içerisinde konumlandırılabilir. Bununla birlikte çalışmayı ahkâm hadislerini toplayan eserlerden ayıran en önemli yönlerden birisi hem hadis hem de fıkıh ilmiyle ilgili incelikleri bir arada sunmasıdır. İbnü't-Tallâ'ın rivâyetlerin farklı tarîklerine atıfta bulunduğu, rivâyetlerdeki garîb kelimeleri açıkladığı, zaman zaman râvilerin güvenilirlikleri ve rivâyetlerin sıhhat durumu ile ilgili yorumlar verdiği görülür. Ayrıca hadis ilminin teknik konuları arasında sayılabilecek sika ziyâdesi, nesh ve ibhâm gibi konulara dair açıklamalar yapılır. Hadis kitapları içerisinde Endülüs geleneğinde alışlagelenden farklı olarak İbnü't-Tallâ'ın Müslim'in *Sahih*'i yerine Buhârî'nin *Sahih*'ine ağırlık verdiği görülür. İbnü't-Tallâ'ın çalışması içerisinde en fazla hadis kitaplarına atıfta bulunduğu dikkat çekmektedir.

İbnü't-Tallâ, hadislerle ilgili verdiği ayrıntılı bilgilerin yanında fikhî konuları da inceliyor işlemektedir. *Akziyetü Resûlillâh* fikhî bâblara göre tertip edilmiştir. Hz. Peygamber'in sözleri ve uygulamaları ön plana alınmış, bu uygulamaları takip eden sahabî ve tâbiîn söz ve uygulamalarına da yer verilmiştir. Sahâbenin ve tâbiîn uygulamalarına yapılan atıflar, onların Hz. Peygamber'in verdiği hükmü devam ettirdiklerini vurgulamaktadır. Rivâyetler hakkında fikhî değerlendirmelerde bulunulmuştur. Konularla ilgili mezhep farklılıklarına ve ihtilaflara değinilmiştir. İbnü't-Tallâ'ın çalışması içerisinde Mâlikî fıkıh kitaplarına yoğun bir başvuruda bulunduğu görülür. Bu açıdan çalışma her ne kadar kazâlarla ilgili rivayetleri derliyor olsa da, fikhî yönünün de en az hadislerle ilgili yönü kadar yetkin olduğu söylenmelidir.

Akziyetü Resûlillâh'ta bugün elimizde bulunmayan kaynaklara çeşitli atıflarda bulunulur. Yine çalışmada bugün farklı isimlendirmelerle meşhur olan kitaplara meşhur olan isimlerinden farklı isimler verildiği görülür. Ayrıca kitabın sonunda eserde kaynak olarak kullanılan kitaplar

ve bu kitapları İbnü't-Tallâ'a ulaştıran senedlere yer verilir. Tüm bu açılardan İbnü't-Tallâ'ın çalışmasıyla kaynak bilincine önemli katkılarda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Abdulğani Abdülhâlık. Hücciyetu's-Sünne. Beyrut: Dâru'l-Vefa, 1993.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. el-Müsned. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Akgündüz, Ahmet. "Hâkim". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 15/182-183. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed İbn Hacer. *en-Nüket ala Kitâbi İbni's-Salâh*. Medine: el-Meclisü'l İlmî Dâr-u İhyâ-i't-Türâsi'l-İslâmî, 1984.
- Aşkar, Muhammed Süleyman. *Ef'âlu'r-Resûl ve Delâletuhâ ala'l-Ahkâmi's-Şeriyye*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2003.
- Aydın, Abdullah. *Hadis İstilahları Sözlüğü*. İstanbul : Timaş Yayınları, 1987.
- Azîmâbâdî, Ebû't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Alî ed-Diyânüvî. *Avnu'l-Mabûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd*. Beyrut: Dâru'l- Kütübi'l- İlmîyye, 1415.
- Bağdatlı İsmail Paşa. *Hediyetü'l-ârifîn, Esmâ'ü'l-Mü'ellifîn ve Âsârü'l-musannifîn*. İstanbul: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1951.
- Bayram, Abdullah. "Kurtubî'nin Hayatı, İlmî Şahsiyeti Ve Tefsirdeki Yeri: Müfessirin Biyografisine Dair Bazı Çalışmaların Eleştirisi Perspektifinden". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 5/1 (2019), 90-126.
- Bedreddin, Şeyh. *Câmiu'l-Fusûleyn*. ed. Yunus Apaydın. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012.
- Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin. *es-Sünenü'l-Kübrâ*. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmîyye, 2003.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammad. *es-Sihâh: Tâcü'l-Lüga ve Sihâhü'l-Arabiyye*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melayin, 1990.
- Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'âs el-Ezdî es-Sicistânî. *es-Sünen*. thk. Şuayb Arnavut. Beyrut: Dâru Risâleti'l-Âlemîyye, 2009.
- Eşer, Ahmet. *Hadis İlminde Fehrese Literatürü*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, 2021.
- Fierro, Maribel. "La Fehrese de Ibn al-Talla". *Estudios Onomástico-Biográficos de al-Andalus (EOBA) II* (ed. María Luisa Ávila), Madrid, 277-297.
- Fierro, Maribel. "Why did legal scholars write the books they wrote in pre-modern Islamic societies? The case of al-Andalus". <https://islamiclaw.blog/2020/12/11/why-did-legal->

- scholars-write-the-books-they-wrote-in-pre-modern-islamic-societies-the-case-of-al-andalus/#_ftnref2*. 17 Temmuz 2022
- Görmez, Mehmet. "Fıkhu'l-Hadîs". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/547-549. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Hâkim, Ebu Abdullah. *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*. Beyrut: Daru'l Kütübî'l İlmiyye, 1990.
- Irving, Thomas B. "Kurtuba". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/451-453. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- İbn Beşkivâl, Ebü'l-Kâsım Halef b. Abdilmelik b. Mes'ûd b. Mûsâ b. Beşkivâl el-Hazrecî el-Ensârî el-Endelüsî. *Kitâbü's-Sıla fî târîhi e'immeti'l-Endelüs*. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 1955.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekir Abdullah el-Kûfî. *el-Musannef*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b Fâris b Zekerıyyâ. *Mu'cemü mekâyisi'l-luğa*. Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1979.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebû Bekir. *Zâdü'l-me'âd fî hedyi hayri'l-ibâd'*. Kuveyt: Müessesetü'r-Risâle, 1994.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammed İbn Mükrim. *Lisânü'l-'Arab*. Beyrut: Dâru Sâdır, 1993.
- İbn Saîd, Ali b. Mûsâ el-Mağribî. *el-Muğrib fî Hula'l-Mağrib*. Kahire: Dâru'l-Meârif, 1955.
- İbnü'l-Arabî, Ebû Bekr Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Meâfirî. *Kitâbü'l-Mesâlik fî şerhi Muvatta*. Beyrût: Dâru Ğarbi'l-İslâmî, 2007.
- İbnü'l-Harrat, Ebû Muhammed Abdülhak b Abdürrahim b Abdullah. *el-Ahkâmü'l-vusta min hadisi'n-nebi sallallahü aleyhi ve sellem*. Riyad : Mektebetü'r-Rüşd, 1995.
- İbnü't-Tallâ', Ebû Abdillâh Muhammed b. Ferec el-Kurtubî et-Tallâî. *Akziyetü Resûlillâh*. Mısır: Dâru İhyâî'l Kütübî'l Arabiyye, 1927.
- İbnü't-Talla, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ferec el-Kurtubî et-Tallâî. *Akziyetü'r-Rasul*. Murat Molla Kütüphanesi, Murad Molla, 000340, 90.
- İbnü't-Talla, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ferec el-Kurtubî et-Tallâî. *Akziyetü'r-Rasul*. Murat Molla Kütüphanesi, Murad Molla, 000339, 116.
- Kandemir, M. Yaşar. "es-Sünen". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/147-148. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Kandemir, M. Yaşar. "Kütüb-i Sitte". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 27/6-8. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Karâfî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdürrahmân el-Mısırî. *el-İhkâm fî temyîzi'l-fetâvâ 'ani'l-ahkâm ve tasarrufâti'l-kādî ve'l-imâm*. Beyrût: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1995.
- Karaman, Hayreddin. "Bağlayıcılık Bakımından Rasûlullah'ın Davranışları". *Hız Peygamber ve Aile Hayatı*. 97-120. İstanbul: İlmî Neşriyat, 1993.

- Kâtib Çelebi. *Keşfü'z-Zunûn*. Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Kavakçı, Yusuf Ziya. *Karahanlılar Devrinde İslâm Hukukçuları*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1976.
- Kaya, Eyüp Said. "Nevâzil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/34-35. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *Mu'cemü'l-mü'ellifin: Terâcimü muşannifi'l-kütübi'l-'Arabiyye*. Beyrût: Müessesetü'r-risâle, 1993.
- Kettâni, Muhammed Abdulhay b. Abdulkebîr El-Kettâni El-İdrîsi El-Hasani. *et-Terâtîbu'l-İdâriyye*. Beyrût: Dâru'l-Erkam, ts.
- Kılıçer, M. Esat. "Buhârî, Tâhir b. Ahmed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/376. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Kıyılık, Mustafa Harun. "Hz. Peygamber'in Teşrî Nitelikli Olmayan Fiillerinin Bağlayıcılık Açısından Değeri". *Trabzon İlahiyat Dergisi* 6/2 (2019), 154-194.
- Kureşî, Abdulkâdir. *el-Cevâhirü'l Muziyye fi tabakâti Hanefiyye*. Kâhire: Dâru'l-Hicr, 1993.
- Leknevi, Ebü'l-Hasenat Muhammed Abdülhay b Muhammed. *el-Fevaidü'l-behiyye fi teracimi'l-Hanefiyye; et-Ta'likatü's-seniyye ale'l-Fevaidi'l-behiyye*. Kahire : Matbaatü's-Saade, 1324.
- Mâlik b. Enes. *el-Muvatta' (Yahya b. Yahya el-Leysî rivayeti)*. Abu Dabi: Müessesetü Zâyed b. Sultan, 2004.
- Marin, Manuela. "İslam'da Şura ve Endülüs Uygulaması". çev. Mustafa Can. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 2/20 (2009), 106-124.
- Mesud, Muhammed Halid. "Endülüs İslâm Hukuk Tarihi: Genel bir Giriş". çev. Muhammed Tayyib Kılıç. *İSTEM (İslam Sanat Tarih Edebiyat ve Musiki Dergisi)* 14 (2009), 403-433.
- Müslim b. el-Haccâc, Ebü'l-Hüseyn el-Kuşeyri en-Nisaburi. *Sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 1956.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb. *Sünenü'n-Nesâî bi şerhi'l-Hâfız Celâleddîn es-Süyûtî ve Hâşiyeti'l-İmâm es-Sindî*. Halep: Mektebü'l-Matbûâtü'l-İslâmiyye, 1984.
- Özdemir, Mehmet. "Endülüs". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/221-225. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Özdemir, Mehmet. "Mülûkü't-Tavâif". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/553-556. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Özel, Ahmet. "Ahkâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/550-551. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Özel, Ahmet. "İbnü't-Tallâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 21/228-229. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

- Özel, Ahmet. “Kādîhan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/121-123. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Özel, Ahmet. “Kitâbiyat”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/95-96. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Öztoprak, Mustafa. “Ahkâm Hadis Kitaplarında Rivayetlere Yer Verme Şekilleri”. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (2013), 31-54.
- Öztoprak, Mustafa. “Endülüs Hadisçiliğinde Sahîhayn Algısı ve Doğu İslâm Dünyasıyla Karşılaştırılması”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/34 (2013), 109-136.
- Safedî, Ebû's-Safâ (Ebû Saîd) Salâhuddîn Halîl b. İzziddîn Aybeg b. Abdillâh. *el-Vâfi bi'l-vefeyât*. Beyrût: Dâru İhyâi't-Türâs, 2000.
- Sibâî, Mustafa. *es-Sünne ve mekânetühâ fi't-teşrî'i'l-İslâmî*. Dımaşk: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1978.
- Şimşek, Murat. *İslam Hukukunda Bağlayıcılık Bakımından Hz. Peygamber'in Tasarrufları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Şimşek, Murat. “Tarihi Süreçteki Gelişimi Açısından Hz. Peygamber'in Tasarruflarının Tasnifi”. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 15 (2010), 303-344.
- Tâhir b. 'Âşûr. *Makâsıdu's-Şerâti'l-İslâmiyye*. Katar: Vizâretü'l-Evkâf ve's-Şuuni'l-İslâmiyye, 2004.
- Yıldız, Hakkı Dursun. “Abbâdîler”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/15-16. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Zehebî, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Siyeru a'lamî'n-nübelâ'*. Kâhire: Dâru'l Hadîs, 2006.
- Hizânetü't-Turâs Fihrisü'l-Mahtûtât*. Riyad: Merkezu'l-melik Faysal, 2017.

A Review On The Cordoban Ibn Al-Ṭallāʿ (D.497/1104) And His Book Aqdiyat Rasūlillāh

Assist. Prof. Fatma Betül Altıntaş

Extended Summary

The books in which the judgements of the Prophet herself were collected are called Aqdiyat genre. This article is about the book of Cordoban Mālikī jurist and muhaddith Ibn al-Ṭallāʿ (d. 497/1104), which brings together the narrations, including the judgments and sentences issued by the Prophet. Known as Aqdiyat Rasūlillāh, this work is the most well-known book, compiling the judgments of the Prophet. Aqdiyat Rasūlillāh is important in terms of demonstrating the purposes, content, and functions of the Aqdiyat genre.

The first example that brought together the judgments and sentences issued by the Prophet was written by Ibn Abi Shayba (d. 235/849). After Ibn Abi Shayba, another two people who brought together the judgments of the Prophet were Muḥammad b. Aṣḥab b. al-Faraj Abu Abdullah al-Makki (d. 275/888) and Ibn Abi Marwan (d. 549/1154). Another work called "Aqdiyat" is written by Hanafi Ṣāhib al-dīn ʿAlī b. ʿAbd al-ʿAzīz b. ʿAbd al-Razzāq al-Marghinānī (d. 506/1112). However, this publication contains general judgments rather than the collection of the Prophet's decisions. According to this information, it can be claimed that all the Aqdiyat type books were written in Andalusia and by Mālikī scholars. On the other hand, the practical needs of the day and the literature development can explain the reasons why Cordoban Mālikī jurists have worked on the subject of Aqdiyat. The period in which Ibn al-Ṭallāʿ lived, is a period in which important examples of nevāzil books were given in Mālikī circles. Aqdiyat type books, consisting of the judgments and fatāwā of the Prophet, can be considered as one of the sources of the nevāzil literature.

Aqdiyat Rasūlillāh has been recorded under different names. All these differences regarding the titles can be interpreted as the name of the text is not stated directly by the author. The fact that Ibn al-Ṭallāʿ says in the introduction part that "this book is about the judgments that the Prophet made or wanted to be ruled on", brings to mind that the name of the book was given later in connection with the content of the work.

Ibn al-Ṭallāʿ witnessed the rule of Andalusian Umayyads, Cevherīs, Abbadīds of Seville, and Almoravids. His most active period seems to be the period of the Abbadīds of Seville. It is stated that he was brought to the council with the death of Ibn al-Kattān and he continued this duty until the arrival of the Almoravids to Cordoba. The period in which Ibn al-Ṭallāʿ was in the council corresponds to the time when the Abbadīds of Seville ruled. Aqdiyat Rasūlillāh was written as a kind of handbook during the period when Ibn al-Ṭallāʿ gave fatāwā in Cordoba.

Ibn al-Ṭallāʿ collects his book under seven headings (and eighty-one subheadings under these seven main headings) as blood, jihad, marriage, talaq, buyu, aqdiyat, and wasaya. In addition, three sub-headings were added in which the lineage of the Prophet, washing, shrouding, and burial of his corpse were explained in a way that could be considered slightly different from the last title, wasaya/testaments. The study ends with the title of the sources used in the text. One of the most important aspects of the book is that Ibn al-Ṭallāʿ lists the 34 books he used as sources at the end of the work under a title.

Ibn al-Tallâ' refers to different versions of the narrations he cited. While citing the narrations, he does not make any choice among them, but only lists the narrations related to the subject. Along with the practice of the Prophet, he also points to the practices of the Companions. At the end of the narrations, the common views of the fuqaha are sometimes stated. Most of the time, at the end of the narrations, different views of the madhabs are also pointed out. At the end of some narrations, Ibn al-Tallâ' makes evaluations about the fiqh dimension of the narration.

Ibn al-Tallâ' does not give systematic information about the authenticity of the narrations for each narration. However, he explains the words in the narrations by referring to the works of "Gharib al-Hadith". Ibn al-Tallâ' mentions the points related to both the science of hadith and the jurisprudence of the narrations. Since the main purpose of such studies is judgments, the aspects related to the science of hadith have not come to the fore. However, given that this work is made up of narrations of the Prophet's decisions, it is possible to conclude that the fiqh and hadith sciences were integrated in these investigations. The book contributes to both branches of fiqh and hadith, as it contains details about both.

Keywords: Hadith, Fiqh, Cordoba, Ibn al-Ṭallâ', Aqdiyat Rasûlillâh.

